

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.34(6)-4

УДК 37.015.31:316.67

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ*CREATIVE POTENTIAL OF PERSONALITY IN MODERN SOCIO-CULTURAL SPACE: FEATURES OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION***Р. М. Богачев
Г. М. Костроміна
Т. П. Руденко**

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі головним суб'єктом соціально-культурного простору постає дієва, творча особистість, яка здатна вирішувати важливі завдання суспільного життя. Особистість завжди функціонує у певному соціально-культурному просторі, вона стимулює зміни у суспільному житті і від того наскільки вона є гармонійно розвинутою, інтелектуальною, духовною, здатною до творчості залежить як її особистий життєвий шлях так і доля суспільства. Формування культурної та національної ідентичності відбувається, у соціально-культурному просторі, творча особистість утверджує суспільні ідеали, моральні цінності як у ставленні до інших так і до самої себе.

Важливе значення на сьогодні має питання розвитку творчого потенціалу кожної особистості. Останнім часом велика увага приділяється засобам розвитку творчого потенціалу людини, бо саме від її інтелекту, творчого мислення, практичної діяльності залежить успішність країни.

Постановка проблеми. Проблема актуалізації творчого потенціалу особистості, розвиток творчих здібностей постає однією із важливих завдань сучасного суспільства. Творча особистість має можливість проявити себе у різних сферах суспільного життя,

Urgency of the research. In the modern world, the main subject of socio-cultural space is an effective, creative personality that can solve important tasks of social life. Personality always operates in a certain socio-cultural space, it stimulates changes in social life and on how harmoniously developed, intellectual, spiritual, capable of creativity depends on its personal life and the fate of society. The formation of cultural and national identity occurs, in a socio-cultural space, a creative personality affects social ideals, moral values both in relation to others and to itself.

Important today is the development of the creative potential of each personality. Recently, great attention is paid to the means of developing human creative potential, because it is from its intelligence, creative thinking, practical activity depends on the success of the country.

Target setting. The problem of actualization of the creative potential of the individual, the development of creative abilities appears one of the important tasks of modern society. The creative person has the opportunity to manifest itself in various spheres of social life, it is

вона є активним учасником творення соціально-культурного простору, формує нову соціальну реальність.

Осмислення творчого потенціалу особистості, визначення факторів, що впливають на його активізацію буде сприяти визначенню шляхів вдосконалення творчих здібностей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням творчості присвячена велика кількість як вітчизняних так і зарубіжних робіт. Так, у дослідженнях Д. Богоявленської, І. Волкова, І. Волощук, Ф. Дунаєвського, О. Леонтєва, Б. Новікова, О. Шуміліна визначена не лише сутність творчості, а й розглянуті основні її механізми. Творчий потенціал особистості розглядається у роботах Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Енгельмаєра, А. Матюшкіна, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, С. Степанова та інших. Вивченню феноменів, що визначають творчий потенціал особистості: творчої активності, присвячені праці Г. Костюшко, В. Моляко; розгляд творчих здібностей у дослідженнях М. Бахтіна, Л. Руденко, І. Теплицького; інтерес до факторів розвитку творчого мислення у роботах Дж. Гілфорда, Е. Кестлера; творчу діяльність розглядають С. Мельник, Б. Новіков; аспекти творчої самореалізації визначені у А. Альгіна, Л. Левченко.

Проблему соціокультурної трансформації, особливості сучасного соціально-культурного простору розглядали В. Андрущенко, О. Гриценко, А. Демидова, О. Ковальова, М. Михальченко та інші.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні факторів які впливають на розвиток та активізацію творчого потенціалу особистості. Для вирішення поставленого завдання необхідно розглянути соціокультурні процеси та їх вплив на вибір особистістю напрямів діяльності та поведінки, обґрунтувати завдання розвитку творчого потенціалу особистості як фактора самореалізації особистості в контексті соціально-культурного розвитку. Слід, приділити увагу освіті як головному

an active participant in the creation of a socio-cultural space, forms a new social reality.

The understanding of the creative potential of the individual, the determination of factors influencing its intensification will contribute to the definition of ways to improve the creative abilities of the individual.

Actual scientific researches and issues analysis. The study of creativity is devoted to a large number of both domestic and foreign works. Thus, in the research of D. Bogoyavenskaya, I. Volkova, I. Voloshkuk, F. Dunayevsky, O. Leontiev, B. Novikova, O. Schumilin is determined not only the essence of creativity, but also considered the main mechanisms. The creative potential of the individual is considered in works by B. Ananeva, L. Vygotsky, P. Engelme, A. Matyushkin, Ya. Ponomareva, S. Rubinstein, S. Stepanova and others. The study of phenomena, which determine the creative potential of the individual: creative activity devoted to labor G. Kostyasko, V. Polako; Consideration of creative abilities in studies M. Bakhtin, L. Rudenko, I. Teplitsky; Interest in the factors of development of creative thinking in the works of J. Gilford, E. Kestler; Creative activities are considered by S. Melnyk, B. Novikov; Aspects of creative self-realization are defined in A. Algin, L. Levchenko.

The problem of socio-cultural transformation, the peculiarities of the modern socio-cultural space were considered by V. Andrushchenko, O. Gritsenko, A. Demidova, O. Kovalev, M. Mikhalchenko and others.

The research objective. The purpose of the study is to determine the factors that influence the development and intensification of the creative potential of the individual. To solve the task it is necessary to consider socio-cultural processes and their impact on the choice of personality activities and behavior, to substantiate the task of developing the creative potential of the person as a factor of self-realization of personality in the context of socio-cultural development. It should be paid to education as a main element of production and development of

елементу продукування та розвитку інтелекту, творчого мислення, творчої діяльності особистості.

Виклад основного матеріалу.

Творчий потенціал особистості є особистісною характеристикою людини, а не множиною її особистісних рис, людська індивідуальність є унікальною та неповторною, а її реалізація передбачає створення нового, неіснуючого раніше. Характеристикою творчого потенціалу є виявлення власної індивідуальності, яка виражається у емоціях, почуттях.

У творчості завжди задіяні оригінальні та нестандартні засоби, їх поєднують з уже існуючими, створюють нові варіанти, які потім застосовують на практиці.

Реалізація творчого потенціалу особистості пов'язана з механізмами її інтелектуальної, когнітивної активності. Особистість, яка, на нашу думку, здатна реалізувати у своєму житті більше власних ресурсів, яка ставить перед собою спрямовані далекі цілі, виробляє життєву стратегію, підвищує свій творчий потенціал.

Одним із факторів розвитку творчого потенціалу особистості є розвинена уява. Формуючи уявний образ, людина застосовує існуючий попередній досвід, аналізує ситуацію, розробляє напрям дій, створює новий образ, інколи випадково.

До складових творчого потенціалу особистості відноситься її духовність. У творчій діяльності людина реалізує свої здібності, розкриває величезні можливості духовного потенціалу, що особливо важливо у наш час, коли людині пропонуються численні життєві самовизначення і тут важливим є здійснення правильного вибору, особливо, якщо це стосується ціннісних орієнтацій.

Висновки. Визначено, що творчий потенціал особистості визначається як інтегративна властивість особистості, до його складу входять мотиваційний, вольовий, емоційний та когнітивний компоненти, які визначаються емоційним відношенням до діяльності, професійною мотивацією, вольовим зусиллям, творчим

intelligence, creative thinking, creative activity of the individual.

The statement of basic materials.

The creative personality potential is a person's personal characteristic, and not a plurality of her personal rice, human individuality is unique and unique, and its implementation involves the creation of a new, nonexistent previously. The characteristic of creative potential is to identify its own individuality, which is expressed in emotions, feelings.

The creativity is always involved in the original and non-standard tools, they are combined with already existing, create new options, which are then used in practice.

The realization of the creative potential of the individual is associated with the mechanisms of its intellectual, cognitive activity. Personality, which, in our opinion, is able to realize more own resources in their lives, which sets themselves aimed by far goals, produces a vital strategy, increases its creative potential.

One of the factors of the development of the creative potential of the individual is a developed imagination. Forming an imaginary image, a person applies an existing preliminary experience, analyzes the situation, develops a direction of action, creates a new image, sometimes by accident.

The components of the creative potential of the individual include her spirituality. In creative activity, a person realizes his ability, reveals the enormous possibilities of spiritual potential, which is especially important in our time, when a person is offered numerous vital self-determination and here it is important to carry out the correct choice, especially if applicable to value orientations.

Conclusions. It is determined that the creative personality potential is defined as the integrative property of the individual, its composition includes motivational, volitional, emotional and cognitive components that are determined by an emotional relation to activities, professional motivation, volitional efforts, creative thinking, caused by the objectives

мисленням, що обумовлені поставленими цілями та психологічними особливостями різних видів діяльності; становлення гармонійно розвиненої, творчої особистості є відкритим процесом, який відбувається на протязі життя людини. Творча особистість, інтелектуально розвинена, вихована у повазі до інших, зможе розкрити, примножити та реалізувати свій творчий потенціал у повсякденній наполегливій праці над собою, знайти втілення своїм здатностям та талантам, досягти успіху у житті на бути корисною для інших.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал особистості, творче мислення, інтелект, освіта, творча діяльність, соціально-культурний простір, суспільство, духовні та матеріальні цінності.

and psychological features of various species. activity; The formation of a harmoniously developed, creative personality is an open process that occurs during the life of a person. The creative personality, intellectually developed, brought up in respect of others, will be able to reveal, multiply and realize their creative potential in everyday hard work on oneself, to find the embodiment of its ability and talents, succeed in life to be useful to others.

Key words: *creativity, creative personality potential, creative thinking, intelligence, education, creative activity, socio-cultural space, society, spiritual and material values.*

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі головним суб'єктом соціально-культурного простору постає дієва, творча особистість, яка здатна вирішувати важливі завдання суспільного життя.

Творчість є вищим видом діяльності людини, її сутність визначають духовні та матеріальні цінності, які людина створює упродовж свого життя. Особистість завжди функціонує у певному соціально-культурному просторі, вона стимулює зміни у суспільному житті і від того наскільки вона є гармонійно розвиненою, інтелектуальною, духовною, здатною до творчості залежить як її особистий життєвий шлях так і доля суспільства. Вона виступає активним учасником суспільних перетворень, а також водночас є як суб'єктом так і об'єктом навчання, виховання, культури, інтелектуальної та предметної діяльності.

Формування культурної та національної ідентичності відбувається, у соціально-культурному просторі, творча особистість утверджує суспільні ідеали, моральні цінності як у ставленні до інших так і до самої себе. Вона відрізняється перетворювальною силою ціннісних орієнтацій, спрямованих на розвиток суспільства.

Важливе значення на сьогодні має питання розвитку творчого потенціалу кожної особистості. Останнім часом велика увага приділяється засобам розвитку творчого потенціалу людини, бо саме від її інтелекту, творчого мислення, практичної діяльності залежить успішність країни.

Постановка проблеми. Проблема актуалізації творчого потенціалу особистості, розвиток творчих здібностей постає однією із важливих завдань сучасного суспільства. Сучасні науковці, які займаються проблемою творчості намагаються знайти ефективні механізми розвитку творчих здібностей особистості, у творчій діяльності людина може реалізувати свій потенціал, досягти поставленої особистої мети та прийняти участь у реалізації суспільних цілей. Творча особистість має можливість проявити себе у різних сферах суспільного життя, вона є активним учасником творення

соціально-культурного простору, формує нову соціальну реальність.

Осмилення творчого потенціалу особистості, визначення факторів, що впливають на його активізацію буде сприяти визначенню шляхів вдосконалення творчих здібностей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням творчості присвячена велика кількість як вітчизняних так і зарубіжних робіт. На початку ХХ ст. проблема творчості була переважно у центрі уваги психологів, але поступово з'являються публікації в яких творчість розглядається в різних контекстах. Так, у дослідженнях Д. Богоявленської, І. Волкова, І. Волощук, Ф. Дунаєвського, О. Леонтєва, Б. Новікова, О. Шумиліна визначена не лише сутність творчості, а й розглянуті основні її механізми.

Творчий потенціал особистості розглядається у роботах Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Енгельмаєра, А. Матюшкіна, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, С. Степанова та інших, саме, ці дослідники розкривають сутність поняття "творчий потенціал особистості", визначаючи його як потенційні й актуальні особливості особистості. Вивченню феноменів, що визначають творчий потенціал особистості, а саме, творчої активності, присвячені праці Г. Костюшко, В. Моляко, розгляд творчих здібностей визначено у дослідженнях М. Бахтіна, Л. Руденко, І. Теплицького. Інтерес до факторів розвитку творчого мислення простежується у роботах Дж. Гілфорда, Е. Кестлера. Творчу діяльність розглядають С. Мельник, Б. Новіков. Аспекти творчої самореалізації визначені у працях А. Альгіна, Л. Левченко. Творчій уяві, творчому мисленню присвячені праці Л. Баранової.

Із розглянутої великої кількості психологічних та філософських робіт стало зрозуміло, що проблема творчості має багатоаспектний характер. Існують різні підходи до її вивчення, творчість розглядається як духовно-соціальний феномен, визначається створенням продукту, що вирізняється новизною, унікальністю, у такому концепті творчість представлена у працях А. Бергсона, М. Бердяєва, С. Данілова та інших. Психологічний підхід підкреслює особистісні характеристики особистості, особливості її творчих здібностей: праці Б. Ананьєва, А. Брушлинського, Ю. Волкова, Л. Коган, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, І. Фролова та інших. Формування творчої особистості, проблему виховання, розвиток творчого потенціалу досліджували В. Бутенко, В. Алфімов, Н. Кузьміна та інші.

Деякі автори комплексно підходять до дослідження проблеми творчості, розглядають її використовуючи різні підходи: Д. Богоявленська, С. Дружинін, О. Киричук, А. Петровський.

Проблема соціокультурної трансформації, особливості сучасного соціально-культурного простору розглянуто у працях В. Андрущенко, О. Гриценко, А. Демидова, О. Ковальова, М. Михальченко та інших.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні факторів які впливають на розвиток та активізацію творчого потенціалу особистості.

Для вирішення поставленого завдання необхідно розглянути соціокультурні процеси та їх вплив на вибір особистістю напрямів діяльності та поведінки, обґрунтувати завдання розвитку творчого потенціалу особистості як фактора самореалізації особистості в контексті соціально-культурного розвитку. Слід, приділити увагу освіті як головному елементу

продукування та розвитку інтелекту, творчого мислення, творчої діяльності особистості.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі термін “потенціал особистості” визначається як системне інтегративне утворення, яке розкривається як здатність особистості створювати систему відносин із навколишнім світом, вибирати той чи інший вид діяльності та досягати у ньому успіху, мати стійкі психологічні критерії та можливість адаптуватися до суспільних викликів, протистояти тиску зовнішніх умов.

У науковий обіг термін “потенціал” був введений у 90-ті роки ХХ століття, однак численні дослідження з даної проблематики свідчать про те, що й досі не існує єдиного визначення цього поняття. Представники західної психології використовують термін “потенціал” при вивченні мотиваційних механізмів особистості. Поширеними у зарубіжній літературі є такі поняття як поведінковий потенціал, потенціал активації, реакції, які представлено в теорії Дж. Ротера, Д. Берлайна. Д. Леонтьєв розкриває особистісний потенціал як основу самодетермінації, як психологічну систему, яка прагне досягти поставленої мети у творчості. Дослідник І. Мурашко “особистісний потенціал” розглядає як здатність до творчості, прагнення особистості до саморозвитку та самореалізації [5, с.196-205].

До складу творчого потенціалу особистості належить комплекс творчих задатків, а також психічні утворення особистості, які змінюються на протязі її вікового дорослішання [4]. Творчий потенціал особистості є динамічною структурою особистості, вона включає емоційні процеси, уявлення, фантазії, асоціативні зв'язки, які мають місце у творчій діяльності людини.

Як зазначає Л. Овсянецька, творчий потенціал особистості є психологічною напругою, що виникає між прагненнями, можливостями та реальним життям особистості, реалізація якого відбувається у рефлексивно-творчому акті, що спрямований на реалізацію та отримання того, чого раніше не існувало. Творче зусилля визначає унікальність та неповторність життєдіяльності особистості [6, с. 143].

Творча активність особистості, як і творчий потенціал визначаються у самовираженні, у реалізації можливостей у досягненні поставленої мети. Мотивування до творчої діяльності виявляється у пошуку нових варіантів, заснованих на бажанні досягнути поставленої мети й оцінити свої творчі можливості. Відомий психолог С. Рубінштейн підкреслює багатоманітність можливостей розвитку творчого потенціалу особистості, він наполягає на тому, що лише сама особистість завдяки власному вибору в змозі реалізувати свою творчу неповторність та унікальність, може у процесі діяльності посилювати або зупиняти розвиток творчого потенціалу.

До факторів, які впливають на розвиток творчого потенціалу особистості можна віднести задатки, що є вродженою якістю людини, особистісну активність та соціальне середовище як фактор зовнішнього впливу. Особистісна активність характеризує особистість як унікальну цілісну одиницю, яка має життєву позицію, є відкритою до самоактуалізації, здійснює саморозвиток та реалізує себе у суспільстві.

Структурно творчий потенціал особистості як визначає І. Волощук характеризується такими ознаками психіки людини як емоційно-вольові процеси, пізнання, психічні стани [2]. Творчий потенціал має загальнолюдську природу, він притаманний кожній людині. Американський

психолог Дж. Гілфорд відзначив, що не один з психологічних феноменів не вивчався так тривало та ретельно, як творчість [8].

Творчий потенціал особистості є особистісною характеристикою людини, а не множиною її особистісних рис, людська індивідуальність є унікальною та неповторною, а її реалізація передбачає створення нового, неіснуючого раніше. Характеристикою творчого потенціалу є виявлення власної індивідуальності, яка виражається у емоціях, почуттях. Творча самореалізація відбувається у професійній діяльності. О. Шумилін визначив ознаки творчості, на думку дослідника, творчість є діяльністю, в результаті якої виробляються нові суспільні цінності, матеріальні та духовні, а також у процесі діяльності людина формує нові способи її здійснення.

У творчості завжди задіяні оригінальні та нестандартні засоби, їх поєднують з уже існуючими, створюють нові варіанти, які потім застосовують на практиці [3]. Виробляючи нові цінності людина застосовує знання, а у процесі пізнання розширює його межі та набуває нових знань, таким чином, творчий акт водночас виступає актом пізнання та перетворення дійсності.

Розвиток творчого потенціалу особистості деякі дослідники пов'язують з підвищенням рефлексивної культури, стимулюванням творчого натхнення як особливого психічного стану, інші пропонують шукати внутрішні механізми активізації творчої активності. Складність вивчення даного феномену у тому, що не існує єдиного розуміння творчості і з цим пов'язана необхідність визначення ознак творчості, а також здібностей, що спонукають до творчості. С. Рубінштейн розглядає здібності як ті якості без яких людина була б неспроможною виконувати відповідний вид діяльності, водночас чим більше якостей людина має, тим більше вона може опанувати різні види діяльності та з легкістю її виконувати. Він зазначає, що "здібності людини визначаються можливостями до досягнення нового знання, застосуванням до творчого розвитку та забезпечують засвоєння цього знання" [7, с. 547].

Творча активність особистості характеризується наступними параметрами: мірою залучення особистості до творчої діяльності, умовою розвитку творчого потенціалу людини та реалізацією її творчих здібностей. Творчий потенціал особистості та творча активність доповнюють одне одного. На основі здобутого інтелектуального та творчого досвіду відбувається особистісний саморозвиток людини. Реалізація творчого потенціалу особистості пов'язана з механізмами її інтелектуальної, когнітивної активності. Особистість, яка, на нашу думку, здатна реалізувати у своєму житті більше власних ресурсів, яка ставить перед собою спрямовані далекі цілі, виробляє життєву стратегію, підвищує свій творчий потенціал.

Одним із факторів розвитку творчого потенціалу особистості є розвинена уява. Формуючи уявний образ, людина застосовує існуючий попередній досвід, аналізує ситуацію, розробляє напрям дій, створює новий образ, інколи випадково. Поєднання окремих елементів між собою, які мають зв'язки, свідчить про те, що особистість володіє багатого уявою.

Також творчий потенціал особистості повинен бути представлений розвинутою, рухливою пам'яттю. Як зазначає Дж. Гілфорд, чільне місце належить мисленню, для творчості воно повинно відрізнятися гнучкістю, швидкістю, послідовністю та оригінальністю [7]. З цим погоджується також Е. Торренс, він вважає, що для продуктивної творчої діяльності логічне мислення є необхідним, так як починається творчий процес з формулювання

задачі, аналізу наявного знання, висування гіпотези та кінцевої мети, не завадить при цьому також розвинене інтуїтивне мислення, а передумовою творчого мислення є здатність особистості самотійно мислити [9].

Важливою рисою у структурі творчого потенціалу є наполегливість у розв'язанні поставленої задачі, надання переваги у вирішенні складних завдань, наголошується увага на інтелектуальній активності [1]. Освіта є головним елементом продукування та розвитку інтелекту, творчого мислення, творчої діяльності особистості. В освітньому процесі необхідно формувати у студентів мотивацію до обраної професії, розвивати професійне творче мислення, соціальну відповідальність.

Активна життєва позиція індивіда також відіграє важливу роль. До складових творчого потенціалу особистості відноситься її духовність. У творчій діяльності людина реалізує свої здібності, розкриває величезні можливості духовного потенціалу, що особливо важливо у наш час, коли людині пропонуються численні життєві самовизначення і тут важливим є здійснення правильного вибору, особливо, якщо це стосується ціннісних орієнтацій. Як засіб самореалізації особистості творчість є її характерною сутністю. Особистість, яка чітко визначається у своїх життєвих цілях, реалізує суспільно корисну діяльність зможе протистояти проявам бездуховності. Творча особистість свідомо самоудосконалює себе з метою наближення до сформованого ідеалу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Творчий потенціал особистості визначається як інтегративна властивість особистості, до його складу входять мотиваційний, вольовий, емоційний та когнітивний компоненти, які визначаються емоційним відношенням до діяльності, професійною мотивацією, вольовим зусиллям, творчим мисленням, що обумовлені поставленими цілями та психологічними особливостями різних видів діяльності.

Становлення гармонійно розвиненої, творчої особистості є відкритим процесом, який відбувається на протязі життя людини. У освітньому процесі розвиток відбувається за рахунок отримання нових знань і формування умінь та професійного творчого мислення. Творчість спроможна подолати визначенні формалізовані виміри та забезпечити психологічне і соціальне виявлення людини.

Творча особистість, інтелектуально розвинена, вихована у повазі до інших, зможе розкрити, примножити та реалізувати свій творчий потенціал у повсякденній наполегливій праці над собою, знайти втілення своїм здатностям та талантам, досягти успіху у житті на бути корисною для інших.

Список використаних джерел:

1. Берека, ВЄ 2008. 'Професійна компетентність майбутніх менеджерів освіти: теоретичний аспект', *Молодь і ринок*, Київ, № 7–8 (42–43), с. 43-47.
2. Волощук, ІС 1998. Науково педагогічні основи формування творчої особистості, Київ: *Педагогічна думка*, 160 с.
3. Ліпін, М 2015. 'Освіта як простір розвитку сутнісних сил особистості', *Вісник КНТЕУ*, Київ, № 3 (101), с. 39-48.
4. Моляко, ВО 2006. Здібність, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень, Житомир: *Рута*, 320 с.
5. Мурашко, ІВ 2010. 'Розкриття поняття "особистісний потенціал" та його психологічної структури', *Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання*, № 7, с. 196-205.

6. Овсянецка, Л 2004. 'Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма', *Соціальна психологія*, № 2 (4), с. 140-145.
7. Рубинштейн, СЛ 2007. Основы общей психологии, СПб: *Питер*, 713 с.
8. Guilford, JP 1967. 'Creativity: yesterday, today, tomorrow', *Journal of Creative Behavior*, Vol. p. 3-14.
9. Torrance, EP 1988. 'The nature of creativity as manifestinits testing', *The nature of creativity*, Vol. p. 43-75.

References:

1. Bepeka, VYe 2008. 'Pprofesijna kompetentnist majbutnih menedzhepiv osviti: teoretichnij aspekt (Professional competentnist menedgeriv education: theoretical aspect)', *Molod i rinoк*, Kiyiv, № 7-8 (42-43), s. 43-47.
2. Voloshuk, IS 1998. Naukovo pedagogichni osnovi formuvannya tvorchoyi osobistosti (Scientific and pedagogical bases of formation of creative personality), Kiyiv: *Pedagogichna dumka*, 160 s.
3. Lipin, M 2015. 'Osvita yak prostir rozvitku sutnisnih sil osobistosti (Education as a space for the development of essential forces of personality)', *Visnik KNTEU*, Kiyiv, № 3 (101), s. 39-48.
4. Molyako, VO 2006. Zdibnist, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metodika, rezultati doslidzhen (Ability, creativity, giftedness: theory, methodology, research results), Zhitomir: *Ruta*, 320 s.
5. Murashko, IV 2010. 'Rozkrittaya ponyattya "osobistisnij potencial" ta jogo psihologichnoyi strukturi (Disclosure of the concept of "personal potential" and its psychological structure)', *Aktualni problemi psihologiyi. Psihologichna teoriya i tehnologiya navchannya*, № 7, s. 196-205.
6. Ovsyanecka, L 2004. 'Tvorchij potencial lyudini: socialno-psihologichna paradigma (Creative potential of man: Socio-psychological paradigm)', *Socialna psihologiya*, № 2 (4), s. 140-145.
7. Rubinshtejn, SL 2007. Osnovy obshej psihologi (The basics of public psychologists), SPb: *Piter*, 713 s.
8. Guilford, JP 1967. 'Creativity: yesterday, today, tomorrow', *Journal of Creative Behavior*, Vol. p. 3-14.
9. Torrance, EP 1988. 'The nature of creativity as manifestinits testing', *The nature of creativity*, Vol. p. 43-75.